

دانشگاه خوارزمی
دانشکده علوم انسانی و اجتماعی
گروه جامعه‌شناسی

نام درس: مبانی تعاون

مقطع: کارشناسی

رشته: پژوهشگری اجتماعی، خدمات اجتماعی

نام مدرس: کرم حبیب‌پور گنجابی

ترم تحصیلی: ترم دوم ۹۷-۱۳۹۶

معرفی درس

گرچه همکاری و تعاون همواره یکی از موضوعات مهم زیست انسانی بوده و هست، اما در حوزه جامعه‌شناسی توجه زیادی به این موضوع نشده و ادبیات جامعه‌شناسی، بنا به دلایل متعددی، از توجه نظری و تجربی به این حوزه غافل بوده‌اند. بر همین اساس، و با توجه به تعریف درس مبانی تعاون در برنامه درسی رشته علوم اجتماعی، این درس بنا دارد ضمن آشناسازی دانشجویان با مفاهیم و عناصر پیرامون تعاون، آنها را با مفهوم تعاون، مصادیق آن، تمایز آن با اصطلاحات موازی و مترادف و همپوشان، طبقه‌بندی آن، نظریه‌های جامعه‌شناسی پیرامون آن و... آشنا سازد.

اهداف درس

این درس بطور خاص در پی آن است که:

- دانشجویان را با مفاهیم پایه در تحقیقات اجتماعی از جمله معنای تحقیق، تفاوت پژوهش روزمره و پژوهش علمی، اهداف و سطوح تحقیق، واحدهای تحقیق و... آشنا نماید.
- مفاهیم پایه در زمینه تعاون از جمله کنش جمعی، کار گروهی، کار تیمی، خودیاری، دگریاری، مشارکت و درگیری آشنا نماید.
- مفهوم یاریگری و تعاون و مفاهیم پیرامونی آن شامل دگریاری، همیاری و خودیاری را معرفی نموده و وجود تفاوت و مصادیق سه مفهوم دگریاری، همیاری و خواری را نشان دهد. درعین حال، به مصادیق انواع یاریگری در ایران اشاره شود.
- ضمن تعریف کنش جمعی و دوراهی اجتماعی، دلایل و موانع کنش جمعی و تبیین‌های اجتماعی و اقتصادی پیرامون آن اشاره شود.
- ماهیت گروه و کار گروهی تعریف و ویژگی‌ها، ساختار و انواع گروه اشاره شود و در نهایت به جایگاه مفهوم گروه در جامعه‌شناسی اشاره شود.
- دانشجویان را با مفهوم محوری مشارکت در جامعه‌شناسی آشنا نموده و تعریف، انواع، مراحل، مدل‌ها و نظریه‌های مشارکت و درعین حال زمینه‌ها و موانع مشارکت در ایران ارائه شود.
- سرمایه اجتماعی مفهومی دهه‌های اخیر جامعه ایران تعریف شده و ضمن اشاره به تعریف سرمایه اجتماعی و انواع و مؤلفه‌های آن، نظریه‌های مرتبط ارائه شده و در نهایت به وضعیت سرمایه اجتماعی در ایران براساس برخی از مهمترین مطالعات سرمایه اجتماعی در ایران اشاره شود.

- مشارکت سازمان‌یافته مردمی در قالب NGOs تعریف و مشخصات آن همراه با انواع و سنخ‌شناسی NGOs ارائه گردد و در نهایت ضمن اشاره به نقش NGOs در توسعه، به وضعیت موجود و درعین حال برخی از مهمترین تجارب NGOs در ایران و جهان اشاره شود.

روش تدریس

در این درس، از روش‌های گوناگون تدریس از جمله خوانش‌ها و مطالعات هفتگی، سخنرانی‌های مدرس، بحث‌های گروهی کوچک و مرور بر کتب روش‌شناسی استفاده خواهد شد. ضمن اینکه در این درس، از مشارکت فعال دانشجویان در کلاس به منظور ایجاد تجربه یادگیری هیجان‌آمیز، استقبال زیادی می‌شود.

ارزشیابی درس

نمره دانشجویان در این درس به شکل زیر تعیین خواهد شد:

۳ نمره	مشارکت فعال در بحث‌های کلاس
۵ نمره	کار کلاسی (نگارش مقاله، مرور مقاله، مرور کتاب، کنفرانس کلاسی، بررسی تجارب و مصادیق یاریگری، همیاری، کنش جمعی و NGOs در ایران و جهان و...) باید به پست الکترونیکی karamhabibpour@yahoo.com ارسال شود.
۱۲ نمره	آزمون پایان‌ترم

برنامه زمانی درس

چارچوب اصلی مباحث ارائه‌شده در جلسات مختلف کلاس، براساس جزوه درسی **مبانی تعاون** (حبیب‌پور کتابی، ۱۳۹۷) است که در ۱۶ جلسه ارائه خواهد شد. اما در کنار آن، منابع دیگر مرتبط با مباحث هر جلسه، به عنوان متون کمکی ارائه خواهند شد.

جلسات	موضوع مورد بحث	منابع مورد مطالعه
اول	معرفی درس و سرفصل‌های مورد بررسی، اهداف، منابع و برنامه کاری دانشجویان	-
دوم	مفاهیم پایه - کنش جمعی، کار گروهی، کار تیمی - خودیاری، دگریاری - مشارکت - درگیری	جزوه و مجموعه منابع پیوست
سوم، چهارم، پنجم	یاریگری و تعاون - دگریاری - همیاری - خودیاری - وجود تفاوت و مصادیق سه مفهوم دگریاری، همیاری و خودیاری - مصادیق انواع یاریگری در ایران	- جزوه - فرهادی (۱۳۸۱، ۱۳۸۷ الف، ۳۸۷ ب)
ششم، هفتم	کنش جمعی - تعریف کنش جمعی	- جزوه - کنش جمعی (اصغرپور ماسوله و

- دوراهی اجتماعی - دلایل کنش جمعی - موانع کنش جمعی - تبیین‌های کنش جمعی (تبیین‌های اجتماعی و اقتصادی)	همکاران، (۱۳۸۸) - کنش جمعی (پیران، ۱۳۸۸) - دوراهی اجتماعی (جوادی یگانه و ضیاء هاشمی، ۱۳۸۴، ۱۳۸۷)
هشتم، نهم - تعریف، ویژگی‌ها، ساختار و انواع گروه - جامعه‌شناسی گروه	گروه و کار گروهی جزوه
دهم، یازدهم - تعریف مشارکت - انواع، مراحل و مدل‌های مشارکت - نظریه‌های مشارکت - زمینه‌ها و موانع مشارکت	مشارکت - جزوه - علوی تبار (۱۳۷۹) - فرهادی (۱۳۸۱، ۱۳۸۹) - عنبری (۱۳۸۲) - رحمت‌اللهی و همکاران (۱۳۹۶) - موسایی و رضوی الهاشم (۱۳۸۹)
دوازدهم، سیزدهم - تعریف سرمایه اجتماعی - انواع و مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی - نظریه‌های سرمایه اجتماعی - مطالعات سرمایه اجتماعی در ایران	سرمایه اجتماعی - جزوه - شریفیان ثانی (۱۳۸۰) - عبداللهی و موسوی (۱۳۸۶) - نوغانی و اصغریور ماسوله (۱۳۸۷) - رفیعی، موسوی و قاسم‌زاده (۱۳۹۵)
چهاردهم، پانزدهم - تعریف و مشخصات NGOs - انواع و سنخ‌شناسی NGOs - نقش NGOs در توسعه - برخی تجارب NGOs در ایران	NGOs - جزوه - محمدی (۱۳۸۳) - عنبری (۱۳۸۵) - شواخ، مریم و شاه‌محمدیان (۴)
شانزدهم - جمع‌بندی نهایی - پرسش و پاسخ	-

منابع لازم

متن اصلی درس، کتاب زیر است:

حبیب‌پور گتایی، کرم (۱۳۹۴). جزوه درسی مبانی تعاون.

منتهی از کتاب‌ها و مقالات دیگر نیز به منظور افزایش یادگیری در زمینه موضوع درس، به تناسب محتوای هر جلسه به روش‌های مختلف استفاده خواهد شد:

۱. اصغریور ماسوله، احمدرضا، بهروان، حسین، نوغانی، محسن و یوسفی، علی (۱۳۸۸). تحلیل کنش‌های جمعی و تطبیق آن با مورد بافت فرسوده منطقه ثامن در مشهد. مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد. ۱۵۱-۱۸۰.
۲. پیران، پرویز (۱۳۸۸). نقد خود: ویژگی‌های شخصیت جمعی ایرانیان یا سازوکارهای بقا. ۲۶ و ۲۷، ۱۵-۱۹.
۳. جوادی یگانه محمدرضا و هاشمی، سیدضیاء (۱۳۸۴). تعارض نفع فردی و نفع جمعی (دوراهی اجتماعی) و عوامل موثر بر آن. نامه علوم اجتماعی، ۲۶، ۱۴۱-۱۷۳.

۴. جوادی یگانه محمدرضا و هاشمی، سیدضیاء (۱۳۸۷). نگاهی جدید به مناقشه فردگرایی و جمع گرایی در جامعه‌شناسی. نامه علوم اجتماعی، ۳۳، ۱۳۱-۱۶۱.
۵. رحمت‌اللهی، حسین، آقامحمدآقایی، احسان، بالوی، مهدی و توسلی نائینی، منوچهر (۱۳۹۶). نگاهی به نقش دولت در تقویت فرهنگ مشارکت شهروندان. فصلنامه مدیریت فرهنگ سازمانی، ۱۵(۲)، ۳۳۱-۳۵۱.
۶. رفیعی، حسن، موسوی، میرطاهر و قاسم‌زاده، داود (۱۳۹۵). ساخت و رواسازی پرسشنامه سنجش سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و برون‌گروهی. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۱۶(۶۱)، ۱۶۱-۱۷۹.
۷. شریفیان ثانی، مریم (۱۳۸۰). سرمایه اجتماعی: مفاهیم اصلی و چارچوب نظری. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۱(۲)، ۵-۱۸.
۸. شواخ، مریم و شاه‌محمدیان، فرناز (؟). کارآفرینی در نهادهای جامعه مدنی. پاورپوینت خانه کارآفرینان.
۹. عبداللهی، محمد و موسوی، میرطاهر (۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی در ایران؛ وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان‌شناسی گذار. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۶(۲۵)، ۱۹۵-۲۳۳.
۱۰. علوی تبار، علیرضا (۱۳۷۹). الگوهای مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها. تهران: مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی وزارت کشور.
۱۱. عنبری، موسی (۱۳۸۲). بررسی زمینه‌ها و راهکارهای جلب مشارکت مردمی در امداد حوادث غیرمترقبه. جلد‌های ۱، ۲ و ۳، تهران: مؤسسه آموزش عالی علمی و کاربردی هلال ایران.
۱۲. عنبری، موسی (۱۳۸۵). دولت، مشارکت و سازمان‌های غیردولتی (NGOs): بررسی جایگاه و کارکردهای بخش سوم در توسعه. نامه صادق، ۳۰، ۱۷۹-۲۱۲.
۱۳. فرهادی، مرتضی (۱۳۸۱). فضای مفهومی مشارکت: هم‌معنایی و ناهم‌معنایی یاریگری (یاوری، تعاون) با مشارکت (انبازی و همکاری). فصلنامه علوم اجتماعی، ۹(۱۹)، ۷-۳۴.
۱۴. فرهادی، مرتضی (۱۳۸۱). نقد آرا در تعاریف و نظریه‌های گونه‌شناسی یاریگری. نامه انسان‌شناسی، ۱(۱)، ۱۰۱-۱۲۱.
۱۵. فرهادی، مرتضی (۱۳۸۷الف). ریشه‌های یاریگری و مشارکت در اندیشه و زندگی ایرانیان. مصاحبه فردی توسط علیرضا جاوید، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۷، ۴-۲۹.
۱۶. فرهادی، مرتضی (۱۳۸۷ب). گونه‌شناسی یاریگری‌ها و تعاونی‌های سنتی در ایران. پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، ویژه‌نامه‌ی پژوهش‌های اجتماعی، ۱۳-۶۰.
۱۷. فرهادی، مرتضی (۱۳۸۹). مشارکت در فرهنگ ایرانی. کیهان فرهنگی، شماره ۲۸۲ و ۲۸۳، ۷۴-۷۹.
۱۸. محمدی، محمد (۱۳۸۳). سازمان‌های غیردولتی (NGOs): تعاریف و طبقه‌بندی‌ها. فصلنامه مطالعات مدیریت، ۴۱ و ۴۲، ۲۴۷-۲۶۳.
۱۹. موسایی، میثم و رضوی الهاشم، بهزاد (۱۳۸۹). بررسی مشارکت شهروندان در امور شهری. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۱۱(۴۱)، ۱۲۳-۱۵۲.
۲۰. نوغانی، محسن و اصغرپور ماسوله، احمدرضا (۱۳۸۷). بررسی تطبیقی رویکردها و شاخص‌های مورد استفاده در سنجش سرمایه اجتماعی. فصلنامه راند مدیریت و توسعه، ۶۸ و ۶۹، ۳۱-۵۵.